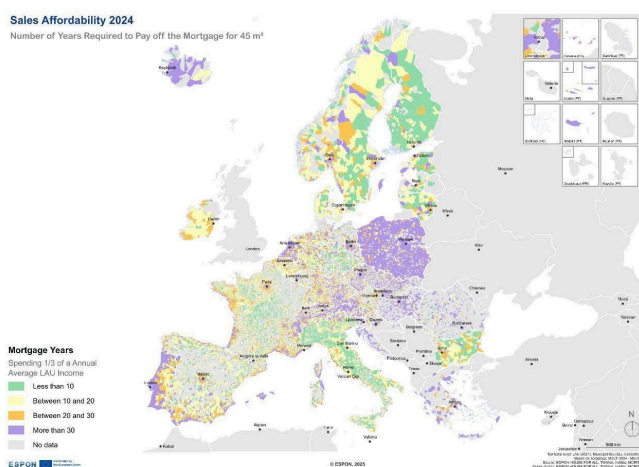

2 w 2026 (619)

Pierwszy milion w ZHR – rzecz o wychowaniu ekonomicznym

Data publikacji: 14.01.2026 / Autor: Kacper Borkowski

Dlaczego umiejętność sprawnego zarządzania swoimi finansami jest ważna?

European Research Project, Access to affordable and quality housing for all people, main report, november 2025

W dobie rosnących cen najmu, budowy i zakupu nieruchomości, niepewności na rynku związanej z wojną za naszą granicą, a także niezbyt łaskawej perspektywy emerytalnej, budowanie świadomości finansowej od najmłodszych lat okazuje się niezwykle istotne. Wyżej wymienione tematy są już dużego kalibru, a przecież zdarza się, że nasi podopieczni miewają problemy już z dwoma podstawowymi tematami z finansowego worka: zarabianiem i wydawaniem. Jak harcerstwo może im pomóc?

W niniejszym artykule pochylam się nad tym, w jaki sposób możemy w harcerstwie uczyć świadomego zarządzania finansami i gorąco do tego zachęcam. Na pewno część poniższych tematów znasz i dotykasz ich w swojej pracy metodycznej, ale mam nadzieję, że nie wszystkich, a ten tekst zainspiruje Cię do wprowadzenia czegoś nowego.

Finanse są wyzwaniem

Zanim przejdziemy do przykładów, to chciałbym wskazać, że świadome zarządzanie

finansami nie jest jedynie umiejętnością, którą powinien mieć każdy, bo po prostu warto. Wszystkie oficjalne dokumenty o ZHR i najnowsze materiały metodyczne Organizacji Harcerzy mówią o tym temacie wprost, lub pośrednio, przywołując sformułowania takie jak: oszczędność, ofiarność, świadomość obywatelska, uczciwość, samodzielność, hojność, odpowiedzialność za powierzone środki materialne, przedsiębiorczość etc.

[Harcerz Rzeczypospolitej] wstępuje w dorosłe życie jako świadomy i aktywny obywatel.

Sylwetka harcerza Rzeczypospolitej

Świadomy i aktywny obywatel, to znaczy między innymi taki, który potrafi świadomie i aktywnie zarządzać swoimi finansami – od kwestii zarabiania i wydawania, przez oszczędzanie i inwestowanie, po bycie ofiarnym dla osób i instytucji, które potrzebują wsparcia finansowego.

ZHR kształtuje swych członków i uczestników przede wszystkim poprzez działanie i atmosferę życia – na drodze wychowania pośredniego. Chce ich wychowywać na ludzi uczciwych i dzielnych, samodzielnych w myśleniu i podejmowaniu decyzji, otwartych na świat wartości i świat wokół nich.

hm. RP T. Strzembosz, List do instruktorów nr 1, 1989, cytata dostępny na stronie zhr.pl

Samodzielnych w myśleniu i podejmowaniu decyzji – m.in. tych dotyczących narzędzi do kontroli swojego budżetu i wyboru odpowiednich dla siebie instrumentów finansowych do budowania majątku. Dążących do niezależności lub niezależnych od finansów rodziców.

Istotną cechą harcerskiego programu jest oparcie go na samodzielności drużyn, a także samodzielności harcerek i harcerzy. Zaradność i odpowiedzialność za siebie, za powierzone sobie osoby a także środki materialne, przygotowują młodych ludzi do kierowania własnym życiem i poruszania się w rzeczywistości rynkowej.

Podstawowe zasady wychowania harcerskiego w ZHR

ZHR wychowuje człowieka odpowiedzialnego i gotowego podjąć wyzwania współczesności, kształtując samodzielność w myśleniu i podejmowaniu decyzji – co jest logiczną przesłanką do rozwijania także kompetencji finansowych jako elementu

dojrzałości życiowej.

Jak zatem uczyć świadomego zarządzania finansami w harcerstwie?

Na każdym poziomie metodycznym w ZHR można wyszczególnić adekwatne tematy do poruszenia oraz formy przydatne w rozwijaniu omawianej umiejętności. Zachęcam do zapoznania się ze wszystkimi propozycjami, niezależnie od Twojego poziomu metodycznego – być może coś Cię zainspiruje lub kiedyś nadarzy się okazja, byś wsparł rozwój finansowy członków ZHR w innym wieku, niż chłopcy z Twojej drużyny. Bądź gotów!

Rozpoczynając od zuchów:

Zuchy

Na samym początku jako wsparcie dostajemy konkretne narzędzie: sprawność Grosik. Grosik to zuch, który jest oszczędny oraz rozsądnie wydaje pieniądze. Jest uczciwy, mniej-więcej orientuje się w temacie cen produktów, sumuje kwoty, da sobie radę na małych zakupach. Potrafi „coś” zrobić z zaoszczędzonymi pieniędzmi, choć zapewne będzie potrzebować podpowiedzi, aby było to coś mądrzejszego od kupienia czekolady. Jak pomóc zuchowi zdobyć tę sprawność?

Możesz w ramach cyklu zbiórek poprzez odpowiednią klamrę tematyczną zarządzić zbieranie pieniędzy na jakiś cel. Może to być coś dla gromady (ale niedrogi, bo chodzi o naukę i proces, a nie pozbawianie zuchów oszczędności), albo zbiórka dla kogoś potrzebującego lub jakiś szczytny cel. Postawcie skarbonkę i niech dzieje się magia oszczędzania.

Możesz też założyć zuchom kolonijne „konta bankowe”, aby mogli kontrolować swoje wydatki na zakupach. Konto bankowe u Zeusa? Bank Gringotta? Skrytka w cesarskim skarbcu? Cokolwiek, co pasuje do fabuły Waszej kolonii. Każdy zuch wpłaca jednakową dla wszystkich kwotę (najlepiej w monetach, żebyś mógł łatwo wydawać). Ty rozdaj każdemu „kartę bankową” ze stanem konta danego zucha. Każde zakupy to stała kwota dla każdego, np. 5 złotych. Zuch może je wydać lub zaoszczędzić, by na następnych zakupach móc kupić coś droższego. Gratisy dla tych, którzy wydadzą jak najmniej. Ja praktykowałem również konkursy: podczas zakupów wydaj sumę jak najbliższą jakiejś kwocie. Kto będzie najbliższy, ten dostanie gratis. Motywuje to zuchy do sprawdzania cen produktów i sumowania kwot.

Harcerze

Na poziomie harcerzy oczywiste będzie obcowanie z pieniędzmi poprzez akcję zarobkową, tj. wymyślenie pomysłu na zarobek, znalezienie i obsługa „klienta”,

liczenie pieniędzy, bilans wydatków i przychodu, określenie zysku i ostatecznie wydanie zarobionej kwoty. Okazje do organizacji akcji zarobkowych są różne, jak różne są sprzedawane (lub, jak kto woli, przekazywane „co łaska”) przedmioty: od sianka pod obrus, palemek i ozdób świątecznych, przez znicze i kwiaty nagrobne (albo i nie), po niezwiązane z dniami świątecznymi ciasta, czy przedmioty inspirowane Waszą miejscowością.

Dobrym pomysłem będzie też tzw. „gra gospodarcza”. Przeznacz jeden blok tematyczny akcji letniej na zajęcia, podczas których każdy będzie mógł założyć własny biznes i świadczyć swoje usługi innym uczestnikom obozu/kolonii w ustalonej walucie. Dołóż różne aktywa (złoto, kamień, drewno, bawełna, jedzenie, woda, skóry, narzędzia, broń, etc.), których wartość będzie zależna od ogłaszanych wydarzeń (wojna, zima, głód, susza, etc.). Dzięki temu uczestnicy będą mieli okazję znów obcować z klientem lub poznać mechanizm działania giełdy. Możesz spróbować też wersji pionierkowej.

Wędrownicy

W ramach zajęć w szkole wędrownik prawdopodobnie zrobi biznesplan. Jak nauczyciel będzie zaangażowany, to może i ten biznesplan się kiedyś przyda. Nauczy się też czegoś ogólnie o tym, że jest PIT, że warto oszczędzać, jak zrobić CV, i że jak stale podnosi się swoje kompetencje, to jest się przydatnym na rynku pracy. Reszta informacji będzie raczej zbyt nudna albo na tyle teoretyczna i abstrakcyjna, że wędrownik najpewniej nie uzna tej wiedzy za przydatną. I wtedy wkraczasz Ty – cały na zielono.

Kto, jak nie drużynowy, podpowie wędrownikowi, że warto założyć konto w banku i co takie konto daje poza możliwości płacenia kartą płatniczą? Pokaże, że Blik jest spoko i ułatwia życie? Zainspiruje do samodzielnego zarobku, zamiast ciągnąć z portfela rodziców? Powie, że warto zapisywać swoje wydatki chociażby w Excelu, albo jakiejś wygodnej aplikacji? Wiadomo, że wydatków nie będzie zbyt wiele, a wpływy pewnie głównie od rodziny, ale dzięki temu łatwiej jest zacząć.

Oczywiście jeśli wędrownik będzie mieć szczęście, to trafi na ogarniętych kolegów, którzy wprowadzą go w świat finansów. Albo sam zacznie się interesować, metodą prób i błędów stworzy swój system zarządzania indywidualnym budżetem. Niemniej podjęcie tematu przez drużynowego będzie świetnym bodźcem do rozwijania kompetencji związanych z finansami.

Na polu działań czysto harcerskich warto zaangażować wędrownika w finanse obozowe i finanse jednostki. Jeśli jakiś podstawowy kurs dla skarbników będzie dla niego zbyt dużym wyzwaniem, to może chociaż doświadczy tego, czym są finanse obozu wędrownego, uczestnicząc w tworzeniu preliminarza i załatwiając posiłek lub

nocleg na obozowy dzień.

Harcerze starsi i instruktorzy

Na tym poziomie budżet indywidualny to moim zdaniem obowiązek. Kontrola wpływów, wydatków i prognozowanie ich wysokości w szerszej perspektywie pozwala spać spokojniej i umożliwia wcześniejszą reakcję, by w następnym miesiącu nie wyjść na minus. Każdy robi to na swój sposób, wygodny dla siebie – i dobrze. Najważniejsze jest, by system był funkcjonalny.

Dla pełnoletnich obywateli otwiera się szereg niedostępnych wcześniej narzędzi. W gronie harcerzy starszych i instruktorów, np. na poziomie hufca, możecie założyć sekcję finansową, w której na początek przyjrzyście się działalności nierejestrowanej. To niestety niezbyt popularny temat, a szkoda – taka „próbna działalność” pozwala sprawdzić zawnazasu, czy biznes ma rację bytu. Jej proste zasady sprowadzają się do kwartalnego limitu przychodu, rokrocznego rozliczenia przez PIT-36, wystawiania rachunków i prowadzenia ewidencji – to bułka z masłem, a wszystkie potrzebne informacje znajdują się w internecie. A nuż zarzucenie tematu wśród instruktorów zaowocuje założeniem prawdziwej działalności gospodarczej w przyszłości?

Gdy jako członkowie takiej sekcji, już coś zarobicie, czy to na podstawie umowy, czy też z działalności nierejestrowanej, zarobioną kwotę warto zainwestować. Dlaczego? Tutaj warto pochylić się nad zagadnieniem inflacji, która zniechęci Was do trzymania pieniędzy na zwykłym koncie, a nawet na koncie oszczędnościowym.

Pierwszą, jedną z ciekawszych możliwości inwestycji jest zakup obligacji skarbu państwa. To mało ryzykowne i raczej pewne narzędzie, oferujące lepsze oprocentowanie niż zwykłe konto oszczędnościowe. Minusem jest zablokowanie danej kwoty na dłuższy okres, np. 1, 2 lub 5 lat.

Pochodną obligacji i różnych innych narzędzi są fundusze inwestycyjne oferowane przez banki, np. PKO. Łatwy dostęp z poziomu aplikacji bankowych i stosunkowo niski poziom ryzyka są naprawdę zachęcające.

Gdy poczujecie się pewnie, możecie również pochylić się nad ofertą giełdy papierów wartościowych. Do Waszej dyspozycji jest szereg aplikacji domów maklerskich, chociażby polskie XTB, oferujące dostęp do krajowych i zagranicznych akcji, ETF-ów, kontraktów CFD, w tym na waluty, kryptowaluty i surowce. Tam można zainwestować zarobione pieniądze.

Uważajcie jednak na hazardową pułapkę – bez zainteresowania tematem konkretnego aktywa, w szczególności opartego o dźwignię finansową, np. złotem czy jedną z walut, i stałego zgłębiania wiedzy na temat mechanizmów kierujących

jego wartością, bardzo łatwo zamiast inwestowania wpaść w hazard.

Przed rozpoczęciem inwestowania w cokolwiek na giełdzie, trzeba zrozumieć działanie rynku kapitałowego, wiedzieć, czym w rzeczywistości są dane instrumenty, rozumieć, jakie są cechy charakterystyczne poszczególnych spółek i branż, czy też, dla bardziej ścisłych umysłów, zainteresować się analizą techniczną. Teoretycznie przed otwarciem konta u brokera wymagane jest wypełnienie ankiety dotyczącej doświadczenia w inwestowaniu, ale nie oddaje ona powagi sytuacji i ryzyka, jakie podejmuje się inwestując swoje pieniądze. Nie pozwól, by świadome i przemyślane decyzje inwestycyjne zostały zastąpione hazardem opartym na losowości i emocjonalnych impulsach!

O tym, dlaczego w harcerstwie hazard nie jest mile widziany i gdzie można na niego wpaść poza kasynem, więcej [pisze druh Wojciech](#). Na szczęście XTB oferuje różne poradniki i obszernie wyjaśnia, czym jest dane narzędzie i jak z niego korzystać. Można spróbować też poćwiczyć inwestowanie na koncie demo.

Jeśli z zainwestowanych pieniędzy zostanie Wam nadwyżka lub poczujecie, że nie jesteście sami na świecie, to do głowy może Wam przyjść przekazanie komuś datku lub darowizny. Należy być świadomym limitów wysokości darowizn z ostatnich pięciu lat dla poszczególnych stopni pokrewieństwa darującego i obdarowywanego.

Chrześcijański fundament ZHR-u może Was doprowadzić również do tematu dziesięciny – niektórzy katolicy oddają 10% swoich zarobków na Kościół. To szczytny i wymagający cel, lecz na pewno potrzeba nam osób gotowych na takie poświęcenia. Darowizny przekazane na Kościół i organizacje pożytku publicznego można odliczyć od podatku, dlatego warto przekazywać je w formie przelewu bankowego.

Podsumowanie

Na koniec proponuję przekuć ten artykuł w sprawności harcerskie i wędrownicze:

Na poziomie harcerskim ścieżka umiejętności o nazwie Finanse w dziale Nauka i kultura:

* Skarbonka

- Potrafi oszczędzić większą kwotę.
- Umie spożytkować oszczędzoną kwotę w sposób przemyślany i przydatny w szerszej perspektywie.
- Potrafi kupić coś przez internet.

** Inwestor

- Umie poprowadzić miesięczny budżet indywidualny. Wie, ile wydaje.
- Umie zainwestować zaoszczędzone pieniądze (np. w akcje lub na koncie oszczędnościowym).
- Potrafi założyć konto w banku.

*** Akcjonariusz

- Potrafi zapewnić sobie sporadyczne źródła przychodu inne niż portfel rodziców.
- Zna zasady funkcjonowania spółek akcyjnych na polskim rynku. Wie, jak wprowadza się do obiegu akcje, czym jest walne zgromadzenie akcjonariuszy, rada nadzorcza spółki, zarząd spółki i jakie zależności występują między tymi organami.
- Wie, czym są krótkie i długie pozycje.

Na poziomie wędrowniczym:

Wymagania na pierwszy stopień - specjalista:

1. Umie poprowadzić regularny, miesięczny i roczny budżet indywidualny, kontrolując wpływy i wydatki, wyciągając wnioski i prognozując poziom oszczędności w szerszej perspektywie.
2. Zna specyfikę minimum 3 instrumentów giełdowych innych niż akcje.
3. W ramach gry/symulacji giełdowej uzyskał zysk ponad 10%.

Komentarz:

Ad 2. Obligacji, praw poboru, praw do akcji (PDA), praw pierwszeństwa z obligacji, certyfikatów inwestycyjnych, kontraktów terminowych, jednostek indeksowych oraz opcji.

Ad 3. Można skorzystać z dowolnego symulatora giełdy odzwierciedlającego rynkowe ceny akcji i surowców. Nie jest narzucony okres, w którym należy uzyskać ten zysk – zależy to od sytuacji rynkowej i przyjętej strategii inwestowania.

Wymagania na drugi stopień - mistrz:

1. Posiada wiedzę teoretyczną wymaganą na pierwszy stopień.
2. Zna podstawowe pojęcia związane z inwestowaniem w różne aktywa.
3. Zna dostępne formy inwestowania pieniędzy i wie, czym się różnią. Potrafi określić, które narzędzia są dla niego najbardziej odpowiednie.
4. Zna narzędzia finansowe dostępne w Polsce.
5. Inwestuje zaoszczędzone pieniądze w różne aktywa. Dywersyfikuje swój majątek.

6. Ma wypracowaną strategię finansową. Potrafi ją scharakteryzować i uzasadnić.
7. Inwestując swoje pieniądze na giełdzie uzyskał zysk ponad 10%.
8. Potrafi wypełnić PIT i odróżnia PIT-36, PIT-37, PIT-38, PIT-8C i PIT-11.

Komentarz:

Ad 2. Przykładowe pojęcia: akcjonariusz, dywidenda, swap, spread, rolowanie, formacje liniowe i świecowe, zlecenie stop/limit, take profit, stop loss, faza rynku, byki, niedźwiedzie, hossa, bessy.

Ad 4. Przykładowe narzędzia: IKE, IKZE, OKI, XTB, domy maklerskie dostępne w bankach, dywidenda etc.

Ad 5. Przykładowe aktywa: lokaty, akcje, obligacje, ETF, CFD, kryptowaluty.

Ad 7. Celem tego wymagania nie jest zachęcenie do inwestowania dużych kwot, tylko sprawdzenie umiejętności inwestycyjnych w realnych warunkach (formalności, podatki, wybór platformy, prawdziwe pieniądze na szali). Zysk brutto (liczony bez podatku od zysków kapitałowych). Nie jest narzucony okres, w którym należy uzyskać ten zysk – zależy to od sytuacji rynkowej i przyjętej strategii inwestowania.

Mam nadzieję, że zachęciłem Cię do zgłębienia tematu indywidualnych finansów, a tym samym przez przykład własny, a także działając bezpośrednio, przyczynisz się do coraz bardziej świadomego zarządzania finansami kolejnych pokoleń harcerzy. To co, widzimy się na giełdzie?

[Kacper Borkowski](#)

Był drużynowym gromady, hufcowym, komendantem szkoły instruktorów, działał na różnych funkcjach w komendzie chorągwi. Współtworzył Wiedzę Zuchmistrzowską i Atlas Kompetencji, więc jeśli chodzi o zuchmistrzostwo i kształcenie, to coś-niecoś potrafi. Prywatnie mąż, ojciec i architekt.